

Militärarkitekt på marknadens villkor

anmäld av Olof Santesson

TITEL:

Erik Josephson. En svensk judisk arkitekt

FÖRFATTARE:

Johan Schück

FÖRLAG:

Medströms Bokförlag, Print Best,
Viljandi, Estland 2025

BYGGNADERNA STÅR DÅR, gediget användbara även sedan Försvarmakten flyttat ut, och genom sin dominerade roll i stadsmiljön välkända för generationer svenskar. Det rör sig om militära komplex uppförda av eller typritade av Erik Josephson under den osedvanligt långa tidsperioden 1895–1926, då han verkade inom fortifikationen. Om denne begåvade man finns nu en bok, rikt påkostad av bilder typiskt för Medströms förlag, av Johan Schück, *Dagens Nyheters* fine ekonomiskribent, som efter pensionen ägnar sig åt att skriva om sin släkt och judiskt kulturliv.

Erik Josephson framstår, är det lätt att se, som en av sin tids mest produktiva arkitekter. Han är mannen bakom Djurgårdsbron, NK:s första version vid Stureplan, flera av huvudstadens bankpalats, kraftverken vid Porjus och Trollhättan och en rad privatvillor i Djursholm. Vad han åstadkom på Försvarmakten område – det som här berörs – är således en delmängd men väl så viktig som hans betydelse när det gäller framto-

ningen av Sveriges och dess försvarsansträngningar som en respekterad industriell makt. Med sitt långa inflytande hade Josephson en mäktig roll inte utan belackare och kritiker, han fick anpassa sig till marknadens villkor. Men det får sägas med viss modifikation. Som Schück pekar på, drev han ofta igenom sin vilja.

Som militärarkitekt fick Erik Josephson sin nyckelroll vid en tidpunkt när uppdragsgivarna hade stora ambitioner. För de värnpliktiga krävdes bättre sanitära förhållanden än indelningsverkets soldater hade fått utstå. Det angrep Josephson på sitt speciella självvåldiga sätt.

Utomlands hade han tagit intryck av medeltid, rennäsansen och barocken liksom hemmavid Vasaättens slottsbyggen och Tessins. Han var nu redo att släppa loss sina kunskaper och sin fantasi i en annan utsträckning än som exempelvis hade präglat hans äldre släkting Ernst Josephsons mer återhållsamma stil (artillerikasernen vid Valhallavägen). Bara på den militära sidan

väntade ett fyrtiotal projekt på hans talang. Rivstarten inför sekelskiftet blev med hans mest berömda skapelse, Kavallerikasernen vid Lidingövägen. Där hade Ernst Josephson gjort ett förarbete, men karaktär och utformning föll på den yngre kollegan. Mer, mycket mer, skulle komma.

På försvarsområdet urskiljer Schück tre faser: Till den första hör Josephsons med kavallerikasernen andra rätt samtida märkesbyggnader, flera inom artilleriet som Göteborgs "Vasaborg" A 2 på Kviberg, A 4 i Östersund på besvärlig mark och "rid-darborgen" A 6 i Jönköping. Nästa byggfas föranleds av införandet av den allmänna värnplikten och tillgodoseende av infanteriets omfattande behov. Den tredje fasen efter första världskrigets slut är en tid av besparingar och rationaliseringar med typlösningar som betecknande nog i mycket bär hans signatur. Statsmakterna försökte få stadga med en kasernbyggnadsnämnd, men det hela slutade med en kasernbyrå med Josephson som chef.

I det militära Boden bär en mängd huskroppar Erik Josephsons signum. På 20-talet arbetade han inom Försvarsmakten mot slutet med det osedvanligt utdragna bygget i Solna av kaserner för ingenjörtrupperna ute i Frösundavik. Inne i Stockholm tog han itu med bygget på Östermalm av "grå huset". Där fick han kritik för att ha fört in en alldeles för tung och prålig huskropp i en trång gatumiljö.

Sådant knäckte inte Erik Josephson, aktiv in i det sista. Om hans verk har Johan Schück, utifrån fältstudier på plats, genomfört en ingående studie med inte minst imponerande kunskap om arkitektoniska detaljer som utsmyckar de mäktiga byggnaderna.

En bok att lära av om det som fanns och faktiskt överlevt politikens och besparingars stormar.

Recensenten är ledamot av KKrVA.